

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Warszawa, dnia 8 grudnia 2016 r.

BKS/DPK-134-32522/3/16 MK

P9-54/16

Nr: 32522	Data wpływu petycji 28 października 2016 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 8 grudnia 2016 r.

OŚWIATA

TEMAT

SYSTEM EDUKACJI

OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ SŁUCHOWĄ

WNOSZĄCY PETYCJĘ: petycja indywidualna

Mariusz Nowak.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 1 oraz dodania art. 2b do ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJĘ:

Autor petycji proponuje stworzenie dwujęzycznego modelu edukacji w szkołach dla osób głuchych, gdzie pierwszym językiem nauczania byłby polski język migowy, a drugim – język polski pisany. Jego zdaniem, rodzimym językiem osób głuchych jest polski język migowy, natomiast język polski jest dla nich językiem wtórnym i trudnym do nauczania.

W uzasadnieniu wnoszący powołuje się na fakt, że zaproponowana zmiana przepisów spowoduje, że osoby głuche będą w stanie dobrze opanować język polski w formie czytanej i pisanej, co pozytywnie wpłynie na możliwość ich samodzielnego funkcjonowania w środowisku osób słyszących, społeczeństwie większości.

Autor petycji podkreśla, że model edukacji dwujęzycznej stosowany m.in. w USA, Anglii, Francji, Holandii, Słowacji czy Szwecji, sprawdza się w tych krajach i przyczynia do pogłębiania umiejętności językowych i komunikacyjnych przez osoby z niepełnosprawnością słuchową.

W jego opinii brak w Polsce regulacji ustawowych gwarantujących osobom głuchym edukację dwujęzyczną, stanowi naruszenie art. 32 Konstytucji RP oraz Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, jest przejawem dyskryminacji tej grupy osób.

STAN PRAWNY:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 32 stanowi, że „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.”

Zgodnie z art. 69 z działu „Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne” władze publiczne są zobowiązane, zgodnie z ustawą, do pomocy osobom niepełnosprawnym w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

W myśl art. 70 „Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa o systemie oświaty. Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia. W tym celu tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej

i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Warunki udzielania pomocy określa ustawa.”

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r. poz. 2156) w art. 1 stanowi, że system oświaty zapewnia m.in:

– realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki odpowiednio do wieku i osiągniętego rozwoju;

– możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami.

System oświaty tworzą instytucje prawne, których zadaniem jest wychowanie, opieka oraz podnoszenie poziomu wiedzy w społeczeństwie. Są to: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, szkoły artystyczne, placówki oświatowo-wychowawcze, schroniska młodzieżowe, ogniska pracy pozaszkolnej, punkty katechetyczne, placówki kształcenia ustawicznego, placówki artystyczne (ogniska), poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki doskonalenia nauczycieli, biblioteki pedagogiczne, kolegia pracowników służb społecznych (art. 2).

Zgodnie z art. 71b dzieci i młodzież niepełnosprawna, w tym niesłyszący i słabosłyszący, niedostosowani społecznie i zagrożeni niedostosowaniem społecznym – objęci są **kształceniem specjalnym** w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych lub w oddziałach integracyjnych czy oddziałach specjalnych, ośrodkach i innych formach wychowania przedszkolnego. Uczeń objęty kształceniem specjalnym ma dostosowany do jego indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych – program wychowania przedszkolnego i program nauczania. Dla ucznia opracowuje się indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny uwzględniający zalecenia określone w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego. W zależności od rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia upośledzenia umysłowego, dzieciom i młodzieży organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb umożliwi naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację i resocjalizację oraz zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę.

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2012 r. poz. 986) dotyczy osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się tzw. uprawnionych, członków ich rodzin oraz osób mających stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi (art. 2).

Ustawa określa zasady: korzystania przez osoby uprawnione z pomocy osoby

przybranej¹ w kontaktach z organami administracji publicznej, podmiotami leczniczymi, Policją, Państwową Strażą Pożarną i strażami gminnymi, obsługi osób uprawnionych, dofinansowania kosztów kształcenia uprawnionych, członków ich rodzin oraz innych osób, monitorowania rozwiązań wspierających komunikowanie się i dostępu do nich (art. 1).

Zgodnie z art. 3 ustawy za polski język migowy (PJM) uznaje się naturalny wizualno-przestrzenny język komunikowania się osób uprawnionych.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1157) w § 2 stanowi, że indywidualne przygotowanie przedszkolne oraz nauczanie organizuje się na czas określony, wskazany w orzeczeniu o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania, w sposób zapewniający wykonanie zaleceń zawartych w tym orzeczeniu.

Obowiązek realizacji zaleceń spoczywa na dyrektorze przedszkola lub szkoły, a w przypadku innej formy wychowania przedszkolnego na osobie prawnej niebędącej jednostką samorządu terytorialnego lub osobie fizycznej (§ 3 ust. 2).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1113) określa warunki organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży wymagającej specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla:

– niepełnosprawnych: niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera i z niepełnosprawnościami sprzężonymi;

– niedostosowanych społecznie;

– zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

W myśl § 2 ust. 2 kształcenie, wychowanie i opiekę dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych w przedszkolach, szkołach i oddziałach organizuje się na każdym etapie edukacyjnym, w integracji z pełnosprawnymi rówieśnikami w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego lub szkole najbliższego miejsca zamieszkania. W praktyce oznacza to, że dyrektorom placówek nie wolno odmawiać przyjmowania osób, które posiadają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

¹ Należy przez to rozumieć osobę, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia jej porozumiewania się i pomocy w załatwianiu spraw urzędowych.

PRACE LEGISLACYJNE:

Rządowe projekty ustaw:

– **Prawo oświatowe** (druk sejmowy nr 1030), projekt zawiera propozycję przekształcenia dotychczasowej struktury szkolnictwa poprzez wprowadzenie: 8-letniej szkoły podstawowej, 4-letniego liceum ogólnokształcącego, 5-letniego technikum, 3-letniej branżowej szkoły pierwszego stopnia, 3-letniej szkoły przysposabiającej do pracy, 2-letniej branżowej szkoły drugiego stopnia, szkoły policealnej.

W projekcie zawarto też propozycje dotyczące: egzaminów zewnętrznych, innowacji w szkole, tworzenia oddziałów przygotowawczych oraz zmian w kształceniu zawodowym.

– **Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe** (druk sejmowy nr 1031), projekt zawiera mechanizmy i tryb wdrożenia nowych regulacji zawartych w Prawie oświatowym dotyczących nowego ustroju szkolnego oraz modyfikacji organizacji szkół i placówek oświatowych.

Projekty wpłynęły do Sejmu 14 listopada 2016 r. i zostały skierowane do pierwszego czytania na posiedzeniu Sejmu – na 31. posiedzeniu odbyło się pierwsze czytanie projektów ustaw. Sejm 30 listopada 2016 r. odrzucił wniosek o odrzucenie projektów w pierwszym czytaniu i skierował projekty do dalszych prac w Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej. Komisje powołały w tym celu podkomisję nadzwyczajną do rozpatrzenia rządowych projektów ustaw: Prawo oświatowe, Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe oraz komisyjnego projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty (druk nr 526). 2 grudnia 2016 r. podkomisja przygotowała sprawozdanie.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169), kompleksowo odnosi się do osób niepełnosprawnych. Ma ona przyczynić się do poprawy ich sytuacji, poprzez umożliwienie im rzeczywistego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na równi z innymi osobami. Konwencja w preambule potwierdza m.in. powszechność i niepodzielność wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym pełnego z nich korzystania bez jakiegokolwiek dyskryminacji; podkreśla znaczenie, jakie dla tych osób ma ich samodzielność i niezależność, w tym wolność dokonywania wyborów; uznaje potrzebę stwarzania im dostępu do m.in.: opieki zdrowotnej, edukacji, informacji i środków komunikacji.

Konwencja w art. 24 zobowiązuje państwo do ułatwiania nauki języka migowego

i zapewnienia, że edukacja osób głuchych będzie prowadzona w najodpowiedniejszym języku i przy pomocy sposobów i środków komunikacji najlepszych dla jednostki oraz w środowisku, które maksymalizuje rozwój edukacyjny i społeczny.

W Sejmie VIII kadencji trwają prace nad tożsamą petycją pana Mariusza Nowaka (Nr BKSP-145-142/16) w sprawie wprowadzenia modelu edukacji dwujęzycznej w szkołach dla osób głuchych, w której pierwszym językiem byłby polski język migowy, a drugim język polski pisany. Petycję skierowano do Komisji do Spraw Petycji 17 listopada 2016 r.

INFORMACJE DODATKOWE:

Autorzy raportu „Edukacja głuchych” przygotowanego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich w 2014 r. szczegółowo przeanalizowali prawo dostępu osób głuchych do języka i edukacji. W społeczności osób głuchych tylko 10% dzieci pochodzi od głuchych rodziców, zdecydowana większość dzieci ma rodziców słyszących, są także dzieci słyszące (CODA) potomkowie głuchych. Oznacza to, że większość głuchych nie wynosi znajomości języka z domu. Język polski, którym posługują się rodzice słyszący nie dociera do dziecka głuchego, a słyszący rodzice głuchych nie znają języka migowego. Wyjątkiem są osoby CODA, które są naturalnie dwujęzyczne, gdyż z dzieciństwa wynoszą PJM a polski foniczny nabywają równolegle. Duża część tej grupy dzieci rozpoczyna naukę szkolną nie znając języka polskiego ani polskiego języka migowego. W polskich szkołach dzieci z niepełnosprawnością słuchową są uczone w polskim systemie językowo-migowym (SJM)² i korzystają z podręczników przygotowanych w języku polskim.

Z analizy raportu wynika, że polski system opieki nad uczniami niepełnosprawnymi i nieprzystosowanymi nie sprzyja uczniom i ich rodzinom, pomoc państwa jest rozproszona i niewystarczająca. Zgodnie z polskim prawem dziecko głuche czy niedosłyszające jest objęte indywidualnym nauczaniem, które jest możliwe po wydaniu opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka przez zespół orzekający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Realizacja orzeczenia należy do dyrektora szkoły, w której obwodzie zamieszkuje uczeń, a w przypadku ucznia szkoły ponadgimnazjalnej – dyrektora szkoły, w której uczeń realizuje obowiązek nauki. Ustawa nie określa czasu przez jaki uczeń może lub powinien być objęty indywidualnym nauczaniem. Indywidualne zajęcia w przedszkolach, szkołach podstawowych czy innych formach wychowania przedszkolnego prowadzone są przez jednego lub dwóch nauczycieli wyznaczonych przez dyrektora placówki. W indywidualnym nauczaniu realizuje się obowiązkowe zajęcia edukacyjne wynikające

² System Językowo Migowy (SJM) należy przez to rozumieć podstawowy środek komunikowania się osób uprawnionych, w których znaki migowe wspierają wypowiedź dźwiękowo-artykulacyjną.

z ramowego planu nauczania danej szkoły, są one dostosowane do możliwości psychofizycznych ucznia oraz warunków w miejscu indywidualnego nauczania.

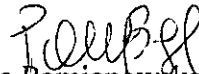
Zdaniem autorów raportu obecny system edukacji sprawia, że osoby z niepełnosprawnością słuchową po kilkunastu latach edukacji w polskiej szkole posługują się językiem ojczystym na poziomie niewystarczającym, aby zapewniał im swobodny dostęp do rynku pracy.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich prawo osób głuchych do edukacji w polskim języku migowym w Polsce nie jest realizowane. Warunkiem poprawy sytuacji edukacyjnej głuchych jest wprowadzenie obowiązkowej edukacji dwujęzycznej. Znajomość języka migowego to droga umożliwiająca dziecku niesłyszącemu zaspokojenie jego podstawowych potrzeb, a więc wczesnego porozumienia z rodzicami, rozwijania zdolności poznawczych, zdobywania wiedzy o świecie. Dodatkowo opanowanie języka otoczenia umożliwia głuchemu dziecku pełną komunikację z otoczeniem i adaptację w świecie słyszących i niesłyszących.

OPRACOWAŁA

Marzena Krysiak

DYREKTOR

Anna Pomianowska-Bąk